

Wie funktioniert Lernen?

Ein Sklavenexperiment, *oder*: Lernen als Wiedererinnerung

(Platon, *Menon* 81c5-86c3)

Der platonische Dialog *Menon* befasst sich mit dem Lernen (μανθάνειν) und der Frage, wie Wissen (τὸ εἶδέναι, ἡ ἐπιστήμη, ἡ σοφία) erworben werden kann.

Sokrates' Gesprächspartner *Menon* möchte wissen, ob die Tugend lehrbar sei. Sokrates bringt ihn jedoch zu dem Eingeständnis, gar nicht zu wissen, was Tugend überhaupt sei. Da auch Sokrates dieses Wissen nicht für sich beansprucht, fragt Menon, auf welche Weise Sokrates nach etwas suchen könne, von dem er gar nicht wisse, was es sei: Καὶ τίνα τρόπον ζητήσεις, ὦ Σώκρατες, τοῦτο, ὃ μὴ οἶσθα τὸ παράπαν ὅ τι ἐστίν;

Sokrates qualifiziert Menons Frage als „spitzfindiges Argument“ (ἐριστικὸς λόγος), das die Möglichkeit einer Suche des Menschen nach Wissen grundsätzlich ausschließen wolle.

Weshalb würde ein Akzeptieren dieses ἐριστικὸς λόγος tatsächlich eine Suche des Menschen nach Wissen ausschließen?

Obwohl Sokrates ja mit seinem Ausspruch οἶδα οὐκ εἰδώς eigenes Wissen ausschließt, hält er in dem platonischen Gespräch mit Menon gegenüber dem ἐριστικὸς λόγος an der Suche nach Wissen und an der Möglichkeit des Lernens fest. In seiner Argumentation geht er von der Unsterblichkeit der Seele aus.

Ἄτε οὖν ἡ ψυχὴ ἀθάνατός τε οὖσα
καὶ πολλάκις γεγонуῖα
καὶ ἑώρακυῖα καὶ τὰ ἐνθάδε καὶ τὰ ἐν Ἄιδου καὶ
πάντα χρήματα,
οὐκ ἔστιν, ὅτι οὐ μεμάθηκεν·
ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν
καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ ἄλλων
οἷόν τ' εἶναι αὐτὴν ἀναμνησθῆναι,
ἃ γε καὶ πρότερον ἠπίστατο.
Ἄτε γὰρ τῆς φύσεως ἀπάσης συγγενοῦς οὔσης,
καὶ μεμαθηκυῖας τῆς ψυχῆς ἅπαντα,
οὐδὲν κωλύει
ἐν μόνον ἀναμνησθέντα –
ὃ δὴ μάθησιν καλοῦσιν ἄνθρωποι –
τὰλλα πάντα αὐτὸν ἀνευρεῖν,
ἐάν τις ἀνδρεῖος ᾗ καὶ μὴ ἀποκάμνη ζητῶν·

τὸ γὰρ ζητεῖν ἄρα καὶ τὸ μανθάνειν ἀνάμνησις
ὅλον ἐστίν.

Οὐκ οὐκ δεῖ πείθεσθαι τούτῳ τῷ ἐριστικῷ λόγῳ·

οὗτος μὲν γὰρ ἂν ἡμᾶς ἀργοὺς ποιήσειεν καὶ
ἔστιν τοῖς μαλακοῖς τῶν ἀνθρώπων ἡδὺς ἀκοῦσαι,

ὅδε δὲ ἐργατικούς τε καὶ ζητητικούς ποιεῖ·

ὃ ἔγωγε πιστεύων ἀληθεῖ εἶναι
ἔθέλω μετὰ σοῦ ζητεῖν, ἀρετὴ ὅτι ἐστίν.

Da die Seele ja nun unsterblich ist
und (bereits) vielfach geboren
und sowohl die Dinge hier als auch die im Hades und
(überhaupt) alle Dinge gesehen hat,
gibt es nichts, was sie nicht gelernt hat.
Daher ist es keineswegs erstaunlich,
dass sie hinsichtlich der Tugend und anderer Dinge in
der Lage ist, sich zu erinnern an das,
was sie auch vorher schon wusste.
Da ja die ganze Natur miteinander verwandt ist,
und da die Seele alles gelernt hat,
hindert nichts daran,
sich an nur eines zu erinnern –
was die Menschen eben Lernen nennen –
und dann alle übrigen Dinge selbst herauszufinden,
wenn einer tüchtig ist und nicht bei der Suche
ermüdet.

Denn das Suchen und das Lernen ist ja im Ganzen,
wie gesehen, Wiedererinnerung.

Also darf man diesem spitzfindigen Argument keinen
Glauben schenken:

Das würde uns nämlich träge machen und
ist für die Schwächlichen unter den Menschen
angenehm zu hören;
unsere Auffassung hier aber macht sie betriebsam und
suchfreudig:

Im Vertrauen darauf, dass diese (Auffassung) wahr
ist, will ich mit dir danach suchen, was die Tugend ist.

<p>MEN. Ναί, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ πῶς λέγεις τοῦτο, ὅτι οὐ μανθάνομεν, ἀλλὰ ἦν καλοῦμεν μάθησιν ἀνάμνησίς ἐστιν;</p> <p>Ἔχεις με τοῦτο διδάξει, ὡς οὕτως ἔχει;</p> <p>ΣΩ. Καὶ ἄρτι εἶπον, ὦ Μένων, ὅτι πανοῦργος εἶ, καὶ νῦν ἐρωτᾷς, εἰ ἔχω σε διδάξει, ὅς οὐ φημι διδασχὴν εἶναι ἀλλ' ἀνάμνησιν, ἵνα δὴ εὐθύς φαίνωμαι αὐτὸς ἐμαυτῷ τὰναντία λέγων.</p> <p>MEN. Οὐ μὰ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, οὐ πρὸς τοῦτο βλέψας εἶπον, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἔθους· ἀλλ' εἰ πῶς μοι ἔχεις ἐνδείξασθαι, ὅτι ἔχει ὥσπερ λέγεις, ἐνδείξαι.</p>	<p>MEN.: Einverstanden, Sokrates. Aber wie meinst du das, dass wir nicht lernen, sondern dass das, was wir als Lernen bezeichnen, Wiedererinnerung ist? Kannst Du mir durch Belehrung beweisen, dass es sich damit so verhält? SO.: Schon kürzlich habe ich gesagt, Menon, dass du ein Schelm bist, und nun fragst du mich, ob ich dich belehren kann, der ich doch sage, dass es sich nicht um Belehrung, sondern um Wiedererinnerung handle, damit ich mir dann sogleich selbst in offensichtlicher Weise widerspreche. MEN.: Nein, beim Zeus, mein Sokrates, nicht mit dieser Absicht habe ich gesprochen, sondern aus meiner Gewohnheit. Aber wenn du mir von dir aus irgendwie zeigen kannst, dass es sich so verhält, wie du sagst, zeige es mir!</p>
---	---

Eine kleine mathematische Wortkunde

ἡ ἀριθμητική

	ὁ ἀριθμός , οὗ - _____	10	δέκα (ι')
1	εἷς, μία, ἓν (α') [Gen. ἑνός, μιᾶς, ἑνός]	11	ἕνδεκα (ια')
2	δύο (β') [Gen. + Dat. δυοῖν]	12	δώδεκα (ιβ')
3	τρεις, τρία (γ')		
4	τέτταρες, τέτταρα (δ')	20	εἴκοσι (κ')
5	πέντε (ε')	_____	εἴκοσι εἷς (κα')
6	ἕξ (ζ' = στ')	_____	τριάκοντα (_____)
7	ἑπτά (ζ')	100	ἑκατόν (Η)
8	ὀκτώ (η')	1000	χίλιοι, αι, α (Χ)
9	ἐννέα (θ')	10000	μύριοι, αι, α (Μ)

ἡ λογιστική

λογίζομαι – _____

ἀριθμέω – _____

συντίθημι – zusammenfügen, hinzufügen, addieren

ἀφαιρέω – wegnehmen, subtrahieren

πολλαπλασιάζω – vervielfachen, multiplizieren

παραβάλλομαι παρά τι – aufteilen auf, dividieren durch etw.

Ὁ Ἑλλην λογιστικός– *Der griechische Rechenmeister*

$1 \times 2 = 2$ Ἄπαξ δύο εἰσὶν δύο.

$6 + 2 = 8$ τὰ ἕξ καὶ δύο γίνονται ὀκτώ (= τὰ ἕξ συντιθέντων δύο γίνονται ὀκτώ).

$8 - 2 = 6$ τὰ ὀκτώ ἀφαιρεθέντων δύο γίνονται ἕξ (= τὰ ὀκτώ λιπόντα δύο γίνονται ἕξ).

$2 \times 4 = 8$ δις τὰ τέτταρα γίνονται ὀκτώ.

$8 : 2 = 4$ τῶν ὀκτώ παραβληθέντων παρὰ δύο γίνονται τέτταρα.

ἄπαξ – _____

δὶς – _____

τρίς – _____

τετράκις – _____

_____ τρία εἰσὶν τρία.

δὶς δύο εἰσὶν _____.

ἓν καὶ _____ εἰσὶν πέντε.

τετράκις _____ εἰσὶν ὀκτώ.

_____ τρία εἰσὶν δώδεκα.

Formuliere folgende Rechnungen auf Griechisch:

$$3+9 = 12$$

$$4-1 = 3$$

$$5 \times 2 =$$

$$3 + 4 =$$

$$20 / 4 =$$

Formuliere drei weitere Rechnungen deiner Wahl auf Griechisch!

ἡ γεωμετρική

Geometrische Figuren

τὸ σημεῖον, οὐ –

ἡ γραμμή, ἦς -

τὸ χωρίον, οὐ -

τρίγωνος, ον -

τετράγωνος, ον -

ἡ πλευρά, ᾶς -

ἡ γωνία -

ἡ διὰ μέσου γραμμὴ -

ἡ διάμετρος, ου - Diagonale

τὸ ἀπὸ AB – das Quadrat über der Strecke AB (=AB²)

τὸ ἀπὸ ταύτης τῆς γραμμῆς –

das Quadrat über dieser Linie / Strecke

τὸ μῆκος καὶ ἡ ἀναλογία (τὸ πρὸς τι) – Die Größe und das Verhältnis

ὁ δάκτυλος, ου ~ 1,85 cm

ὁ πούς, ποδός = 16 δάκτυλοι ~ 29,6 cm

τὸ βῆμα, ατος = 40 δάκτυλοι = _____ πόδες ~ 74 cm

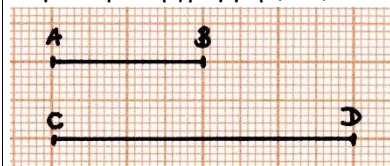
τὸ πλέθρον, ου = 100 πόδες ~ _____ m

τὸ στάδιον, ου = 6 πλέθρα = _____ πόδες ~ _____ m

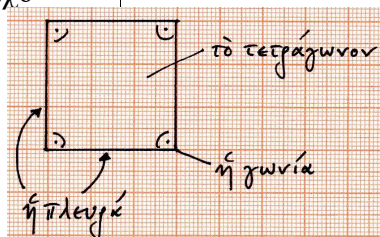
πηλίκος, η, ον ;
πόσος, η, ον ;
τοσοῦτος, τοσαύτη, τοσοῦτο
ἕτερος τοσοῦτος
ἡμισυς, ἡμίσεια, ἡμισυ
ἴσος, η, ον
μείζων, μείζον
ἐλάττων, ἔλαττον
μικρός, ἄ, ὄν
βραχύς, βραχεῖα, βραχύ

διπλάσιος, α, ον
τριπλάσιος, α, ον
τετραπλάσιος
ποσαπλάσιος
πολλαπλάσιος

Πόση (Πηλίκη) ἐστὶν ἡ γραμμὴ;
Ἡ μὲν πρώτη γραμμὴ (AB) τοσαύτη ἐστίν·

Ἡ δὲ δευτέρα γραμμὴ (CD) μείζων ἐστὶ τῆς πρώτης·
ἔστι γὰρ διπλασία τῆς πρώτης.
Ἡ πρώτη οὖν ἐλάττων (βραχίων) ἐστὶν τῆς δευτέρας·
ἔστι γὰρ ἡμίσεια τῆς δευτέρας.

Αἱ τοῦ τετραγώνου πλευραὶ ἴσαι εἰσίν.
Αἱ τοῦ τετραγώνου γωνίαι ἴσαι εἰσίν.

Geometrie auf attischem Boden

Vor der Lektüre: Bestimme Grundform und Bedeutung:

προθυμηθῆναι, ἐπιδείξωμαι, δεῦρο, πρόσεχε τὸν νοῦν, πόσοι, πόδες, σκόπει, λογισάμενος, πειρῶ, πηλίκη

ΣΩ. Ἄλλ' ἔστι μὲν οὐ ράδιον, ὅμως δὲ ἐθέλω προθυμηθῆναι σοῦ ἔνεκα. Ἀλλά μοι προσκάλεσον τῶν πολλῶν ἀκολουθῶν τουτωνί τῶν σαυτοῦ ἕνα, ὄντινα βούλει, ἵνα ἐν τούτῳ σοι ἐπιδείξωμαι.

MEN. Πάνυ γε. Δεῦρο πρόσελθε.

ΣΩ. Ἐλλην μὲν ἔστι καὶ ἐλληνίζει;

MEN. Πάνυ γε σφόδρα, οἰκογενής γε.

ΣΩ. Πρόσεχε δὴ τὸν νοῦν, ὅποτέρ' ἂν σοι φαίνεται, ἢ ἀναμνησκόμενος ἢ μανθάνων παρ' ἐμοῦ.

MEN. Ἀλλὰ προσέξω.

ΣΩ. Εἰπέ δὴ μοι, ὦ παῖ, γινώσκεις τετράγωνον χωρίον ὅτι τοιοῦτόν ἐστιν;

ΠΑΙ. Ἐγώ γε.

ΣΩ. Ἔστιν οὖν τετράγωνον χωρίον ἴσας ἔχον τὰς γραμμὰς ταύτας πάσας, τέτταρας οὐσας;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐ καὶ ταυτασί τὰς διὰ μέσου ἐστὶν ἴσας ἔχον;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἴη ἂν τοιοῦτον χωρίον καὶ μείζον καὶ ἔλαττον;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Εἰ οὖν εἴη αὕτη ἢ πλευρὰ δυοῖν ποδοῖν καὶ αὕτη δυοῖν, πόσων ἂν εἴη ποδῶν τὸ ὅλον; ὧδε δὲ σκόπει·

εἰ ἦν ταύτη δυοῖν ποδοῖν, ταύτη δὲ ἐνὸς ποδὸς μόνον, ἄλλο τι ἅπαξ ἂν ἦν δυοῖν ποδοῖν τὸ χωρίον;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ἐπειδὴ δὲ δυοῖν ποδοῖν καὶ ταύτη, ἄλλο τι ἢ δις δυοῖν γίνεταί;

ΠΑΙ. Γίνεταί.

ΣΩ. Δυοῖν ἄρα δις γίνεταί ποδῶν;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσοι οὖν εἰσὶν οἱ δύο δις πόδες; λογισάμενος εἰπέ.

ΠΑΙ. Τέτταρες, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν γένοιτ' ἂν τούτου τοῦ χωρίου ἕτερον διπλάσιον, τοιοῦτον δέ, ἴσας ἔχον πάσας τὰς γραμμὰς ὥσπερ τοῦτο;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσων οὖν ἔσται ποδῶν;

ΠΑΙ. Ὀκτώ.

ΣΩ. Φέρε δὴ, πειρῶ μοι εἰπεῖν, πηλίκη τις ἔσται ἐκείνου ἢ γραμμὴ ἐκάστη. Ἡ μὲν γὰρ τοῦδε δυοῖν ποδοῖν· Τί δὲ ἢ ἐκείνου τοῦ διπλασίου;

ΠΑΙ. Δῆλον δὴ, ὦ Σώκρατες, ὅτι διπλασία.

ὁ ἀκόλουθος, ου – Begleiter (ἀκολουθέω – folgen)

τουτων-ί : Das angehängte -ί drückt, an die Formen von οὔτος angehängt, das Zeigen mit dem Finger aus (οὔτοςί, αὐτή, τουτί – dieser /diese/dieses hier)

οἰκο-γένης, ου < οἶκος, γίνομαι

ὅποτέρ' ἂν σοι φαίνεται – welches von beiden dir als richtig erscheint

Sokrates zeichnet im Sand ein τετράγωνον χωρίον (ABCD) auf:

εἴη ἂν; – Könnte es wohl... geben?

ταύτη..., ταύτη – an dieser Linie (AB), an dieser Linie (AE)

ἄλλο τι (ἦ) – doch wohl, etwa nicht (wörtlich: 'etwas anderes als')

καὶ ταύτη: auch an dieser Linie (AD)

τοῦδε: ABCD

Falsche Vorstellungen

Vor der Lektüre: Bestimme Grundform und Bedeutung:

οἶεται, εἰδέναι, ὅποια, θεῶ, ἀναμιμνησκόμενον, μακρόν, Εἶεν
προσληψόμεθα, ἀκριβῶς, δεῖξον

ΣΩ. Ὅρα, ὦ Μένων, ὡς ἐγὼ τοῦτον οὐδὲν διδάσκω, ἀλλ' ἐρωτῶ πάντα; καὶ νῦν οὗτος οἶεται εἰδέναι, ὅποια ἐστὶν ἀφ' ἧς τὸ ὀκτώπουν χωρίον γενήσεται· ἢ οὐ δοκεῖ σοι;

MEN. Ἔμοιγε.

ΣΩ. Οἶδεν οὖν;

MEN. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Οἶεται δέ γε ἀπὸ τῆς διπλασίας;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Θεῶ δὴ αὐτὸν ἀναμιμνησκόμενον ἐφεξῆς, ὡς δεῖ ἀναμιμνήσκεσθαι.

Σὺ δέ μοι λέγε· ἀπὸ τῆς διπλασίας γραμμῆς φῆς τὸ διπλάσιον χωρίον γίνεσθαι; τοιόνδε λέγω, μὴ ταύτη μὲν μακρόν, τῇ δὲ βραχύ, ἀλλὰ ἴσον πανταχῇ ἔστω ὥσπερ τουτί, διπλάσιον δὲ τούτου, ὀκτώπουν· Ἄλλ' ὄρα, εἰ ἔτι σοι ἀπὸ τῆς διπλασίας δοκεῖ ἔσεσθαι.

ΠΑΙ. Ἔμοιγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν διπλασία αὕτη ταύτης γίνεταί, ἂν ἐτέραν τοσαύτην προσθῶμεν ἐνθένδε;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἀπὸ ταύτης δὴ, φῆς, ἔσται τὸ ὀκτώπουν χωρίον, ἂν τέτταρες τοσαῦται γένωνται;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ἀναγραφώμεθα δὴ ἀπ' αὐτῆς ἴσας τέτταρας. Ἄλλο τι ἢ τουτί ἂν εἴη, ὃ φῆς τὸ ὀκτώπουν εἶναι;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν αὐτῷ ἐστὶν ταυτί τέτταρα, ὧν ἕκαστον ἴσον τούτῳ ἐστὶν τῷ τετράποδι;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσον οὖν γίνεταί; οὐ τετράκις τοσοῦτον;

ΠΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΣΩ. Διπλάσιον οὖν ἐστὶν τὸ τετράκις τοσοῦτον;

ΠΑΙ. Οὐ μὰ Δία.

ΣΩ. Ἀλλὰ ποσαπλάσιον;

ΠΑΙ. Τετραπλάσιον.

ΣΩ. Ἀπὸ τῆς διπλασίας ἄρα, ὧ παῖ, οὐ διπλάσιον ἀλλὰ τετραπλάσιον γίνεταί χωρίον.

ΠΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Τετάρων γὰρ τετράκις ἐστὶν ἑκαίδεκα. οὐχί;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ὅκτώπουν δ' ἀπὸ ποίας γραμμῆς; οὐχὶ ἀπὸ μὲν ταύτης τετραπλάσιον;

ΠΑΙ. Φημί.

ταύτη μὲν..., τῇ δὲ – an dieser Linie..., an der aber

πανταχῇ - überall

τουτί : verstärktes τοῦτο (s.o.)

αὕτη: AJ

ταύτης: AB

ἐτέραν τοσαύτην: BJ

ἐνθένδε – an der Seite dort (AB)

ἄλλο τι (ἦ) – doch wohl, etwa nicht (wörtlich: 'etwas anderes als')

ταυτί : verstärktes ταῦτα (s.o.)

ταύτης: AJ

<p>ΣΩ. Τετράπουν δὲ ἀπὸ τῆς ἡμισείας ταυτησὶ <u>τουτί</u>;</p> <p>ΠΑΙ. Ναί.</p> <p>ΣΩ. Εἶεν· τὸ δὲ ὀκτώπουν οὐ τοῦδε μὲν διπλάσιόν ἐστιν, τούτου δὲ ἡμισυ;</p> <p>ΠΑΙ. Ναί.</p> <p>ΣΩ. Οὐκ ἀπὸ μὲν μείζονος ἔσται ἢ <u>τοσαύτης</u> γραμμῆς, ἀπὸ ἐλάττονος δὲ ἢ <u>τοσησδί</u>; ἢ οὐ;</p> <p>ΠΑΙ. Ἐμοιγε δοκεῖ οὕτω.</p> <p>ΣΩ. Καλῶς· τὸ γὰρ σοι δοκοῦν τοῦτο ἀποκρίνου. καί μοι λέγε· οὐχ ἦδε μὲν δυοῖν ποδοῖν ἦν, ἢ δὲ τεττάρων;</p> <p>ΠΑΙ. Ναί.</p> <p>ΣΩ. Δεῖ ἄρα τὴν τοῦ ὀκτώποδος χωρίου γραμμὴν μείζω μὲν εἶναι τῆσδε τῆς δίποδος, ἐλάττω δὲ τῆς τετράποδος.</p> <p>ΠΑΙ. Δεῖ.</p> <p>ΣΩ. Πειρῶ δὴ λέγειν, πηλίκην <u>τινὰ</u> φῆς αὐτὴν εἶναι.</p> <p>ΠΑΙ. Τρίποδα.</p> <p>ΣΩ. Οὐκοῦν, ἄνπερ τρίπους ἦ, τὸ ἡμισυ ταύτης προσληψόμεθα, καὶ ἔσται τρίπους; Δύο μὲν γὰρ οἶδε, ὁ δὲ εἷς· καὶ ἐνθένδε <u>ὡσαύτως</u> δύο μὲν οἶδε, ὁ δὲ εἷς· καὶ γίγνεται τοῦτο τὸ χωρίον, ὃ φῆς.</p> <p>ΠΑΙ. Ναί.</p> <p>ΣΩ. Οὐκοῦν ἂν ἢ <u>τῆδε</u> τριῶν καὶ <u>τῆδε</u> τριῶν, τὸ ὅλον χωρίον τριῶν τρις ποδῶν γίγνεται;</p> <p>ΠΑΙ. Φαίνεται.</p> <p>ΣΩ. Τρεῖς δὲ τρις πόσοι εἰσὶ πόδες;</p> <p>ΠΑΙ. Ἐννέα.</p> <p>ΣΩ. Ἐδει δὲ τὸ διπλάσιον πόσων εἶναι ποδῶν;</p> <p>ΠΑΙ. Ὄκτώ.</p> <p>ΣΩ. <u>Οὐδ’</u> ἄρ’ ἀπὸ τῆς τρίποδος <u>πω</u> τὸ ὀκτώπουν χωρίον γίγνεται.</p> <p>ΠΑΙ. Οὐ δῆτα.</p> <p>ΣΩ. Ἀλλ’ ἀπὸ ποίας; Πειρῶ ἡμῖν εἰπεῖν ἀκριβῶς· καὶ εἰ μὴ βούλει ἀριθμεῖν, <u>ἀλλὰ</u> δεῖξον ἀπὸ ποίας.</p> <p>ΠΑΙ. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ὃ Σώκρατες, ἔγωγε οὐκ οἶδα.</p>	<p>τουτί: ABCD</p> <p>τοσαύτης: AB τοσησδ-ί : verstärktes τοσησδε (von τοσόσδε – so groß): AJ</p> <p>τινὰ - (hier:) etwa, ungefähr ὡσαύτως – genauso τῆδε – hier</p> <p>οὐδὲ...πω – auch noch nicht</p> <p>ἀλλὰ – (hier:) zumindest, wenigstens</p>
---	---

Nicht zu wissen ist nicht das Schlimmste – oder: Vom Nutzen einer „Narkose“

Stelle aus den folgenden Zeilen alle Formen von a) οἶδα b) οἶμαι c) ἠγέομαι zusammen. Bestimme und übersetze sie dann.

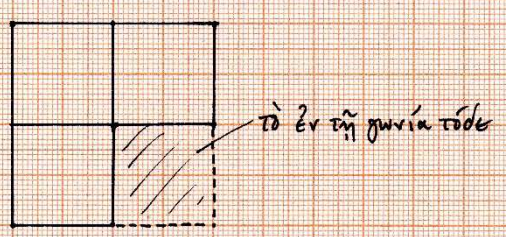
Erstelle nun aus dem folgenden Textabschnitt ein Sachfeld „Wissen und Lernen“.

Bestimme Grundform und Bedeutung: αὔ, ἀπορεῖν, ἐπιχειρῆσαι, ἀπορίαν, κατέπεσεν

<p>ΣΩ. Ἐννοεῖς αὔ, ὃ Μένων, οὗ ἔστιν ἤδη <u>βαδίζων</u> ὅδε τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι; ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ἠδὲ μὲν οὐ, ἦτις ἐστὶν ἢ τοῦ ὀκτώποδος χωρίου γραμμῆ, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πω οἶδεν, ἀλλ’ οὖν ᾧτό γ’ αὐτὴν τότε εἰδέναι, καὶ <u>θαρραλέως</u> ἀπεκρίνετο ὡς εἰδώς, καὶ οὐχ ἠγεῖτο ἀπορεῖν·</p>	<p>ἐν-νοέω - im Sinne haben; bemerken οὐ – wo βαδίζω – schreiten, sich bewegen θαρραλέως – wagemutig, kühn, unerschrocken</p>
---	---

<p>νῦν δὲ ἡγεῖται ἀπορεῖν ἤδη, καὶ ὥσπερ οὐκ οἶδεν, οὐδ' οἶεται εἰδέναι. ΜΕΝ. Ἀληθῆ λέγεις. ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν βέλτιον ἔχει περὶ τὸ πρᾶγμα, ὃ οὐκ ἤδει; ΜΕΝ. Καὶ τοῦτό μοι δοκεῖ. ΣΩ. Ἀπορεῖν οὖν αὐτὸν ποιήσαντες καὶ <u>ναρκᾶν</u> ὥσπερ ἢ <u>νάρκη</u>, <u>μῶν</u> τι ἐβλάψαμεν; ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. ΣΩ. <u>Προὔργου</u> γοῦν τι πεποιήκαμεν, ὡς ἔοικε, πρὸς τὸ ἐξευρεῖν, ὅπῃ ἔχει· Νῦν μὲν γὰρ καὶ ζητήσκειν ἂν ἠδέως οὐκ εἰδώς, τότε δὲ ῥαδίως ἂν καὶ πρὸς πολλοὺς καὶ πολλάκις ᾤετ' ἂν εὖ λέγειν περὶ τοῦ διπλασίου χωρίου, ὡς δεῖ διπλασίαν τὴν γραμμὴν ἔχειν <u>μήκει</u>. ΜΕΝ. Ἔοικεν. ΣΩ. Οἶει οὖν ἂν αὐτὸν πρότερον ἐπιχειρήσαι ζητεῖν ἢ μαθάνειν τοῦτο, ὃ ᾤετο εἰδέναι οὐκ εἰδώς, πρὶν εἰς ἀπορίαν κατέπεσεν ἠγησάμενος μὴ εἰδέναι, καὶ <u>ἐπόθησεν</u> τὸ εἰδέναι; ΜΕΝ. Οὐ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. ΣΩ. Ὦνητο ἄρα ναρκήσας; ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι.</p>	<p>ἡ νάρκη - Zitterrochen ναρκᾶω – erstarren, gelähmt werden (> ἡ νάρκωσις, εὐς) μῶν – etwa? Προὔργου < πρὸ ἔργου – sachdienlich, zweckmäßig, nützlich τὸ μήκος, οὐς – Größe, Länge ποθέω - sich sehnen nach, begehren Ὦνητο: Plusquamperfekt zu ὀνίναμαι (Nutzen haben): „Er hatte einen Nutzen“</p>
--	--

Octopussy...

<p><i>Vor der Lektüre: Bestimme Grundform und Bedeutung:</i> ἀνευρήσει, ἐρωτῶντος, εὐρης, τὰς δόξας, ἀνερωτῶντα, ἐκατέρω, ἔδει, μέμνησαι, ἕκαστον</p>	
<p>ΣΩ. Σκέψαι δὴ ἐκ ταύτης τῆς ἀπορίας, ὅτι καὶ ἀνευρήσει ζητῶν μετ' ἐμοῦ, οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ οὐ διδάσκοντος· Φύλαττε δέ, ἂν που εὐρης με διδάσκοντα καὶ <u>διεξιόντα</u> αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ τὰς τούτου δόξας ἀνερωτῶντα. Λέγε γάρ μοι σύ· οὐ τὸ μὲν τετράπουν τοῦτο ἡμῖν ἐστι χωρίον; μαθάνεις; ΠΑΙ. Ἔγωγε. ΣΩ. Ἔτερον δὲ αὐτῷ <u>προσθεῖμεν</u> ἂν τουτί ἴσον; ΠΑΙ. Ναί. ΣΩ. Καὶ τρίτον τόδε ἴσον ἐκατέρω τούτων; ΠΑΙ. Ναί. ΣΩ. Οὐκοῦν <u>προσαναπληρωσάμεθ'</u> ἂν τὸ ἐν τῇ γωνίᾳ τόδε; ΠΑΙ. Πάνυ γε. ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν γένοιτ' ἂν τέτταρα ἴσα χωρία τάδε; ΠΑΙ. Ναί. ΣΩ. Τί οὖν; τὸ ὅλον τόδε ποσαπλάσιον τοῦδε γίγνεται; ΠΑΙ. Τετραπλάσιον. ΣΩ. Ἔδει δέ γε διπλάσιον ἡμῖν γενέσθαι· ἢ οὐ μέμνησαι; ΠΑΙ. Πάνυ γε.</p>	<p>οὐδὲν ἄλλ' ἢ – nichts anderes als διεξέρχομαι – durchgehen, besprechen, (hier:) einen Lehrvortrag halten, dozieren προσ-τίθημι - hinzufügen προσ-ανα-πληρόομαι – noch dazu auffüllen ἄλλο τι (ἢ) – doch wohl, etwa nicht (wörtlich: 'etwas anderes als') αὕτη γραμμὴ: DBMN (s.u.) τέμνω – schneiden</p>

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐστὶν αὕτη γραμμὴ ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν τέμνουσα δίχα ἕκαστον τούτων τῶν χωρίων;
 ΠΑΙ. Ναί.
 ΣΩ. Οὐκοῦν τέτταρες αὗται γίνονται γραμμαὶ ἴσαι, περιέχουσαι τοῦτ' ἐν τῷ χωρίῳ;
 ΠΑΙ. Γίνονται γάρ.
 ΣΩ. Σκόπει δὴ· Πηλίκον τί ἐστὶν τοῦτο τὸ χωρίον;
 ΠΑΙ. Οὐ μανθάνω.
 ΣΩ. Οὐχὶ τεττάρων ὄντων τούτων ἡμισυ ἕκαστου ἕκαστη ἢ γραμμὴ ἀποτέμνηκεν ἐντός; ἢ οὐ;
 ΠΑΙ. Ναί.
 ΣΩ. Πόσα οὖν τηλικαῦτα ἐν τούτῳ ἔνεστιν;
 ΠΑΙ. Τέτταρα.
 ΣΩ. Πόσα δὲ ἐν τῷδε;
 ΠΑΙ. Δύο.
 ΣΩ. Τὰ δὲ τέτταρα τοῖν δυοῖν τί ἐστὶν;
 ΠΑΙ. Διπλάσια.
 ΣΩ. Τόδε οὖν ποσάπουν γίνεταί;
 ΠΑΙ. Ὀκτώπουν.
 ΣΩ. Ἀπὸ ποίας γραμμῆς;
 ΠΑΙ. Ἀπὸ ταύτης.
 ΣΩ. Ἀπὸ τῆς ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν τεινούσης τοῦ τετράποδος;
 ΠΑΙ. Ναί.
 ΣΩ. Καλοῦσιν δὲ γε ταύτην διάμετρον οἱ σοφισταί· ὥστ' εἰ ταύτη διάμετρος ὄνομα, ἀπὸ τῆς διαμέτρου ἄν, ὡς σὺ φῆς, ὃ παῖ Μένωνος, γίγνοιτ' ἂν τὸ διπλάσιον χωρίον.
 ΠΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν, ὃ Σώκρατες.

δίχα – auseinander, entzwei

περιέχω – umfassen, umschließen

ἀπο-τέμνω – abschneiden

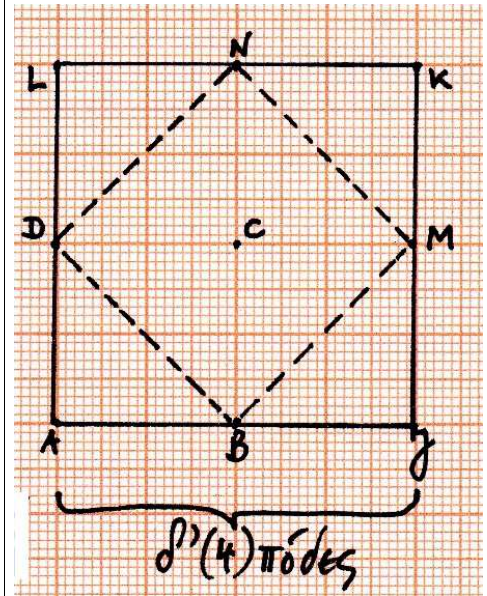
ἐντός – innen drin

τηλικαῦτα ~ τοσαῦτα (die Dreiecke DBC, CBM, NCM, DCN)

ἐν τούτῳ: DBMN

ἐν τῷδε: ABCD

τείνω – spannen; reichen

Nach der Lektüre:

1. Fasse den Verlauf des Gesprächs zwischen Sokrates und dem Sklaven schriftlich zusammen: Erstelle eine Gliederung in Phasen, und notiere zu jeder Phase eine knappe Zusammenfassung.
2. Sokrates ging es darum zu klären, was Wissen ist und wie wir zu Wissen gelangen. Wie wird er diese Frage im Folgenden vermutlich beantworten?

Was in uns steckt...

Vor der Lektüre: Bestimme Grundform und Bedeutung:

ἀπεκρίνατο, ἔφαμεν, αἰ δόξαί, εἰδότες, εἰδῆ, διδάξαντος, ἐρωτήσαντος, ἐπιστήσεται // ἔλαβεν, εἶχεν, Ἀνάγκη, δῆλον, ἀληθεῖς, ἐπιστήμαι, ἢ ἀλήθεια, ἐπιστάμενος, μεμνημένος

ΣΩ. Τί σοι δοκεῖ, ὃ Μένων; Ἔστιν, ἦντινα δόξαν οὐχ αὐτοῦ οὗτος ἀπεκρίνατο;

MEN. Οὐκ, ἀλλ' ἐαυτοῦ.

ΣΩ. Καὶ μὴν οὐκ ἦδει γε, ὡς ἔφαμεν ὀλίγον πρότερον.

ἔστιν, ἦντινα δόξαν... ~ ἔστιν δόξα τις, ἦν...
 αὐτοῦ – (hier:) von sich aus, als eigene

Καὶ μὴν – tatsächlich

<p>MEN. Ἀληθῆ λέγεις. ΣΩ. Ἐνῆσαν δέ γε αὐτῷ αὐται αἱ δόξαι· ἢ οὐ; MEN. Ναί. ΣΩ. Τῷ οὐκ εἰδότι ἄρα, <u>περὶ ὧν ἂν μὴ εἰδῆ</u>, ἔνεισιν ἀληθεῖς δόξαι περὶ τούτων, <u>ὧν οὐκ οἶδε</u>; MEN. Φαίνεται. ΣΩ. Καὶ νῦν μὲν γε αὐτῷ ὥσπερ <u>ὄναρ</u> ἄρτι <u>ἀνακεκίνηται</u> αἱ δόξαι αὐται· Εἰ δὲ αὐτόν τις <u>ἀνερήσεται</u> <u>πολλάκις</u> τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ <u>πολλαχῆ</u>, οἷσθ' ὅτι <u>τελευτῶν οὐδενὸς ἦττον</u> ἀκριβῶς ἐπιστήσεται περὶ τούτων. MEN. Ἔοικεν. ΣΩ. Οὐκοῦν οὐδενὸς διδάξαντος, ἀλλ' ἐρωτήσαντος ἐπιστήσεται, <u>ἀναλαμβάνων</u> αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ τὴν ἐπιστήμην; MEN. Ναί. ΣΩ. Τὸ δὲ <u>ἀναλαμβάνειν</u> αὐτὸν ἐν αὐτῷ <u>ἐπιστήμην</u> οὐκ ἀναμνησκεισθαί ἐστιν; MEN. Πάνυ γε. ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὐ τὴν ἐπιστήμην, ἣν νῦν οὗτος ἔχει, <u>ἦτοι</u> ἔλαβέν ποτε ἢ ἀεὶ εἶχεν; MEN. Ναί. ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν ἀεὶ εἶχεν, ἀεὶ καὶ ἦν <u>ἐπιστήμων</u>· Εἰ δὲ ἔλαβέν ποτε, <u>οὐκ ἂν</u> ἐν γε τῷ νῦν βίῳ <u>εἰληφὼς εἶη</u>. Ἦ δεδίδαχέν τις τοῦτον γεωμετεῖν; Οὗτος γὰρ ποιήσει περὶ πάσης γεωμετρίας ταῦτα ταῦτα, καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων ἀπάντων. Ἔστιν οὖν, ὅστις τοῦτον πάντα δεδίδαχεν; Δίκαιος γὰρ που εἶ εἰδέναι, <u>ἄλλως τε</u> ἐπειδὴ ἐν τῇ σῆ οἰκίᾳ γέγονεν καὶ <u>τέθραπται</u>. MEN. Ἀλλ' οἶδα ἔγωγε, ὅτι οὐδεὶς πώποτε ἐδίδαξεν. ΣΩ. Ἔχει δὲ ταύτας τὰς δόξας, ἢ οὐχί; MEN. Ἀνάγκη, ὃ Σώκρατες, φαίνεται. ΣΩ. Εἰ δὲ μὴ ἐν τῷ νῦν βίῳ λαβὼν, οὐκ ἦδη τοῦτο δῆλον, ὅτι ἐν ἄλλῳ τινὶ χρόνῳ εἶχε καὶ <u>ἐμεμαθήκει</u>; MEN. Φαίνεται. ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτός γέ ἐστιν ὁ χρόνος, ὅτ' οὐκ ἦν ἄνθρωπος; MEN. Ναί. ΣΩ. Εἰ οὖν <u>ὄν τ' ἂν ἦ χρόνον</u> καὶ <u>ὄν ἂν μὴ ἦ ἄνθρωπος</u>, ἐνέσονται αὐτῷ ἀληθεῖς δόξαι, αἱ ἐρωτήσῃ <u>ἐπεγερθεῖσαι</u> ἐπιστήμαι γίνονται, ἄρ' οὖν τὸν ἀεὶ χρόνον μεμαθηκυῖα ἔσται ἢ ψυχὴ αὐτοῦ; Δῆλον γὰρ ὅτι τὸν πάντα χρόνον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. MEN. Φαίνεται.</p>	<p>περὶ ὧν ἂν μὴ εἰδῆ (sog. Attractio relativi) ~ περὶ τούτων, ἂ ἂν μὴ εἰδῆ ὧν (sog. Attractio relativi): Übersetze, als ob ἂ dastünde. ὄναρ – im Schlaf ἀνα-κινέω – auf-regen, aufwecken ἀν-ερήσεται : Futur zu ἀν-ερωτάω πολλαχῆ – an vielen Stellen, vielerorts τελευτῶν (ποιέω τι) – schließlich (etwas tun) οὐδενὸς ἦττον – um nichts weniger, nichtsdestoweniger ἀνα-λαμβάνω – auf-nehmen, (hier:) heraufholen, schöpfen Τὸ δὲ ἀναλαμβάνειν αὐτὸν ἐν αὐτῷ ἐπιστήμην (substantivierter Infinitiv) – (Die Tatsache,) dass er das Wissen in sich selbst heraufholt ἦτοι... ἢ – entweder... oder ἐπιστήμων οὐκ ἂν ... εἰληφὼς εἶη – “er wird wohl ... nicht erworben haben“ (εἰληφὼς εἶη ist 3.Ps.Sg. Opt. Perf. Akt. von λαμβάνω) ἄλλως τε – zumal τέθραπται: Perf.Pass. zu τρέφω 3. Ps. Sg. Plusquamperfekt zu μανθάνω (Perf. μεμάθηκα) ὄν τ' ἂν ἦ χρόνον καὶ ὄν ἂν μὴ ἦ ἄνθρωπος - „in der Zeit, während derer ein Mensch existiert und während derer er nicht existiert“ ἢ ἐρώτησις, εὖς < ἐρωτάω ἐπεγερθεῖσαι – aufgeweckt, hervorgerufen (ἐπεγείρω – aufwecken)</p>
---	---

Nach der Lektüre:

1. *Vergleiche Verlauf und Ergebnis des Sklavengesprächs mit der Ausgangsfrage, die sich im Gespräch mit Menon ergeben hatte. Wie wird Sokrates nun gegenüber dem von Menon ins Spiel gebrachten ἐριστικὸς λόγος argumentieren?*

2. Stelle die griechischen Antworten Menons und des Sklaven zusammen. Wo wird erkennbar, dass der Gesprächspartner den Gedanken des Sokrates nur zögerlich folgt?

Vor der Lektüre: Bestimme Grundform und Bedeutung:

ἐπιχειρεῖν, ζητεῖν, οἰόμενοι, δεῖν, βελτίους, οἷός τε εἶην

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ ἀεὶ ἡ ἀλήθεια ἡμῖν τῶν ὄντων ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀθάνατος ἂν ἡ ψυχὴ εἶη, ὥστε θαρροῦντα χρῆ ὁ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος νῦν – τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ μὴ μεμνημένος – ἐπιχειρεῖν ζητεῖν καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι;

MEN. Εὖ μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Σώκρατες, οὐκ οἶδ' ὅπως.

ΣΩ. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐμοί, ὦ Μένων. Καὶ τὰ μὲν γε ἄλλα οὐκ ἂν πάνυ ὑπὲρ τοῦ λόγου δυσχουρισαίμην· ὅτι δ' οἰόμενοι δεῖν ζητεῖν ἅ μὴ τις οἶδεν βελτίους ἂν εἶμεν καὶ ἀνδρικώτεροι καὶ ἤττον ἀργοὶ ἢ εἰ οἰοίμεθα ἅ μὴ ἐπιστάμεθα μηδὲ δυνατόν εἶναι εὔρειν μηδὲ δεῖν ζητεῖν, περὶ τούτου πάνυ ἂν διαμαχοίμην, εἰ οἷός τε εἶην, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ.

MEN. Καὶ τοῦτο μὲν γε δοκεῖς μοι εὖ λέγειν, ὦ Σώκρατες.

τὰ ὄντα – die seienden Dinge, das Seiende, die Dinge

θαρροῦντα : Übersetze hier: „zuversichtlich“

τοῦτο δ' ἐστὶν – das ist, das heißt

οὐκ οἶδ' ὅπως – irgendwie („ich weiß nicht, wie“)

τὰ μὲν γε ἄλλα – im Hinblick auf das Übrige, im Übrigen

δυσχουρίζομαι ὑπὲρ τινος – beharren auf etw.

ὁ λόγος – (hier:) Argumentation

ἀνδρικός, ὄν – tüchtig

ἀργός, ἡ, ὄν – träge